

nem lehet Bosznia-Hercegovinát Ausztriához, vagy Magyarországhoz csatolni. Ha sem a külön kormányzatra, sem a delegációkra nem lehet Bosznia-Hercegovinát bízni, ez azt jelentené, hogy a dualista szerkezet miatt nem vagyunk képesek külpolitikai akcióra. „Bosznia és Hercegovina occupációja és adminisztrációja a közös külügyi –és az események folytán előállott közös hadügyi akciónak eredménye és mindaddig, míg az occupatio a berlini szerződés alapján áll, és az adminisztratio azon szerződés alapján történik, nem lehet sem egyik, sem másik államnak, sem az osztrák monarchiának tisztán és kizárólag belügyéül tekinteni; hanem az létezik ma, mint a közös külügyi -és hadügyi

akciónak következménye és esetleg a monarchia leendő akciónak talán a Balkán félszigeten egyik bázisa”. A kiegyezési törvény nem szól a közös külügyi és hadügyi akciók következtében beállott változások rendezési módjáról, de egy közös akció eredménye nem lehet egyik állam számára sem belügy.

A Főrendiház a javaslatot elfogadta, majd az elfogadott törvényjavaslatot kihirdették. Az 1880. évi VI. törvény határozta meg Bosznia-Hercegovina jogállását a Monarchia fennállásáig, mivel a törvényt 1908-ban Bosznia-Hercegovina „annektálásakor” sem helyezték hatályon kívül. A törvénnyel gyakorlatilag megtörtént a kiegyezési törvény módosítása.

A Finkey család neve Magyarország észak-keleti régiójában, különösen a Tiszán inneni református közösség történetében nem ismeretlen. A család a XVIII-XIX. század során számos nagyműveltségű lelképásztort, tanárt adott a magyar kultúrának. Ezek közül is kiemelkedik Finkey Ferenc, a büntetőjog országosan elismert nevű professzora, akadémikus, a későbbi koronaügyész.

Az életrajzi adatokból egy kivételesen nagy ívű életpálya bontakozik ki előttünk. Finkey Ferenc, Finkey Pálnak a sárospataki gimnázium tanárának fia, 1870. január 30-án született Sárospatakon. Gimnáziumi és jogi tanulmányait Patakon végezte, a jogakadémia utolsó félévének kivételével, melyet a Kolozsvári Egyetemen hallgatott, ahol letette a jogtudományi szigorlatokat. 23 éves korában lett a Sárospataki Jog- és Allamtudományi Akadémia előbb helyettes tanára, majd az 1894. évi őszi egyházkerületi közgyűlés rendes jogtanárrá választotta a büntetőjogi tanszékre. 1896-ban Kolozsvárott megszerezte az egyetemi magántanári képesítést és Budapesten az ügyvédi oklevelet.

A jogakadémián oktatással és a büntető-jogtudomány alkotó művelésével eltöltött csaknem két évtizede után Finkey Ferenc életének egyik legjelentősebb fordulata következett be. Tudományos munkásságának elismeréséül 1912-ben az ország akkori második tudományegyeteme, a Kolozsvári Egyetem meghívta az újonnan felállított büntető eljárásjogi tanszékre egyetemi tanár minőségben. Három évi működése után a kultuszminiszter felkérésére átvette az akkor alapított pozsonyi egyetem büntetőjogi tanszékének vezetését. Rövidesen a jogi fakultás dékánja, majd a bölcsészeti és az orvostudományi kar megszervezése után az egyetem rektora.

Az első világháború után bekövetkezett békekötés, az ország területének megcsonkítása derékba törte a magyar alapítású pozsonyi egyetemet. 1921 őszén a pozsonyi egyetem Pécsre költözött, de ott, úgy látszik Finkey számára nem volt hely. Őt 1921-ben a Szegedre költözött kolozsvári egyetem jogutódja meghívta a büntető eljárásjogi tanszékre. Miután Szegeden nem

Horváth Tibor:

ELŐADÁS

Finkey Ferenc emlékére*

tudott lakást kapni, két évi működés után, 30 évi jogtanári pályáját befejezve, elfogadta a Kúria – az akkori Legfelsőbb Bíróság – mellett működő koronaügyész által felkínált koronaügyészi-helyettes állást. Hét évi működés után kúriai tanács elnökké – bírónak –, majd újabb négy év után, 1935-ben koronaügyésszé nevezték ki. Ebben a minőségben az országgyűlés felsőházának tagja lett. 70. életévének betöltésével nyugdíjazását kérte és 1940. február 28-án, 47 évi közszolgálatát befejezve nyugalomba vonult. 1945. áprilisában – budapesti lakásának megsemmisülése folytán – feleségével együtt visszaköltözött Sárospatakra, ahol 1949-ben hunyt el.

Finkey Ferencet a Magyar Tudományos Akadémia még mint sárospataki jogtanárt 1908-ban levelező, majd 1929-ben rendes, 1938-ban pedig tiszteleti tagjává választotta, a Szegedi Egyetem 1940-ben díszdoktori oklevéllel tüntette ki.¹

E gazdag élet teljességének méltatása meghaladja e szűkre szabott előadás kereteit. Személyéről önéletrajzi írásai, Ködöböcz József nemrég megjelent kötete, barátainak és rokonainak visszaemlékezései rajzolnak képet.² Arra illetéktelennek érzem magam, hogy gyakorló jogász tevékenységét – elsősorban koronaügyészi tevékenységét – akárcsak vázlatosan is méltassam. Annál inkább indokoltnak és helyénvalónak tartom ez alkalommal Finkey Ferenc, a jogtudós alakjának és tudományos munkásságának felidézését.

Finkey Ferenc alakja és életpályája, elsősorban tudományos munkái, már fiatal jogász koromban megragadta képzeletemet. Sokat tűnődtem azon, mi volt ennek a kivételes, nagyívű életpályának a mozgatóru-

gója? Úgy gondolom, a feleletet erre csak Sárospatakon, a régi Akadémia falai között lehet megadni. Meggyőződéssel állítom, életműve nem szakítható el Sárospataktól, munkásságának mozgatórugója a Sárospataki Akadémia protestáns szellemiségében, emberiségében keresendő.³ Munkásságát, tudományos műveiből kisugárzó humanizmusát, demokratikus liberálisizmusát nem érthetjük meg, ha nem látjuk világosan a sárospataki református főiskola, illetve jogakadémia szerepét és helyét a magyar kultúrtörténetben.

A pataki református főiskola történetét nálam hozzáértőbbek – ha nem is hiánytalanul – már megírták.⁴ Nem árt azonban most is emlékezni arra, hogy több mint négyszáz évvel ezelőtt, a magyar történelem vizsontagságos, vérzivataros napjaiban, a reformáció élharcosai felismerték: a reformáció ügye elszakíthatatlan a magyarság kultúrájának felemelésétől, a magyar nyelviség fejlesztésétől, a világi elemek bevitelétől az egyházkormányzásba. Ennek pedig feltétele a református iskolarendszer megteremtése, a református világi és egyházi közösségek kulturális színvonalának emelése.

A református főiskola kezdetei Patakon az 1530-as évekbe nyúlik vissza. A régi Ferences-zárdából Kopácsi István és Sztárai Mihály vezetésével kialakult kis iskola néhány évtized után protestáns főiskolává nővi ki magát, ahol teológiát, latint, görögöt, és a klasszikus tudományokat tanítják. A század végére már kollégiumnak tekintik, ahol a protestáns tudományosság minden ágát művelik. Az I. Rákóczi György által 1621-ben kiadott iskolatörvény, a „Leges Scolae Saarospatachinae”, a főiskola első alkotmánya és alapszabályzata többek között kimondja: a hittudományt és bölcsészetet az európai tudományok szintjén kell tanítani. Így ismerkednek meg Patakon – feltehetően elsőnek az országban – az újkori filozófia nagy mestereivel: Hugó Grotinussal, F. Baconnal, Descartessel.

A jogi oktatás története kapcsán kiemelendő: Lórántffy Zsuzsanna meghívására Patakra érkező Ámos Comenius, aki a főiskola újjászervezése során bevezeti a természettudományok oktatását és az oktatás szemléltető, akkor forradalmian új rendszerét, már figyelmeztet a főiskola legnagyobb hiányosságára: az orvosi és a jogi tudományok művelésének hiányára. A figyelmeztetés nem hatástalan, néhány évtized múlva megkezdődik Patakon a természet- vagy észjog oktatása. A XVII. század második felében már politikai és nemzetközi jogi előadásokat hallgatnak a teológusok. A XVIII. század elején pedig már feltűnnek a jogtanárok is, akik – Puffendorf nyomán – természetjogot és népjogot, közjogot és statisztikát tanítanak. A jogtudományok teljes körének bevezetése és szervezetszerű oktatása azonban még várat magára.

A XVIII. század közepén a Habsburg kormányzat elindítja a közigazgatás modernizálását, amely nem nélkülözheti a korszerűen képzett jogászságot. Mária Terézia „Ratio Educationis” rendeletével többek között elrendeli az állami jogakadémiák felállítását. Így jönnek létre a kassai, pozsonyi, nagyváradai és győri

királyi jogakadémiák, mint önálló intézmények. Ennek nyomán alakulnak a későbbiekben a különböző egyházak által létesített felekezeti jogakadémiák: a római katolikus egri, pécsi, majd győri intézmények. Ezzel párhuzamosan pedig a protestáns jogakadémiák: előbb a sárospataki, majd a debreceni, eperjesi, pápai, kecskeméti jogi főiskolák.⁵

E törekvéseket az 1791. évi XXVI. törvény szentesítette, amely biztosította a protestáns egyházaknak a felsőiskolák fenntartásának jogát és iskolai autonómiáját.

A sárospataki jogakadémia nem ünnepélyes alapkövetéssel, hanem egy hétköznapi döntéssel indult. A közoktatás új rendszere kialakításának folyamatában a Tiszán inneni helvét hitvallású Superintendensia 1793. július 8-án megtartott közgyűlésén úgy döntött, hogy a hazai jog tanítására egy külön professzort választ és erre meghívja Kövy Sándor debreceni ügyvédet. Ezzel vette kezdetét az a gyakorlat a protestáns főiskolákon, hogy a hallgatók a bevezető bölcsész stúdiumok után teológiát, majd jogi tantárgyakat tanulnak. A jogi oktatás pedig fokozatosan kialakította saját szervezeti kereteit és a jogakadémia rövidesen kivívta szervezeti különállását a főiskola keretei között.

Így vette kezdetét a pataki jogakadémia, annak is az ún. Kövy-korszaka (1793–1849).⁶ Híres volt Patak a jogászképzés színvonaláról egy olyan időben, amikor az országban még a Werbőczy-féle „Hánnaskönyv” volt a jogforrás, de a jogásznak már ismernie kellett a magyar köz- és magánjog mellett a római jogot, a nemzetközi jogot és a korszerű jogbölcsészeti felfogásokat közlő természet vagy észjogot is.

A pataki jogakadémia vonzotta a református fiatalokat az egész országból.⁷ Az arisztokrata fiatalok mellett azonban mindig ott voltak a szegényebb sorban élő köznemesi, értelmiségi vagy egyenesen paraszti családból származó tanulók sokasága. Szép számmal jöttek nem magyar nemzetiségűek is, szászok, románok, görögkeleti szerbek, rutének.⁸ A pataki főiskola már ekkor kitűnt vallási türelmességével és demokratikus szellemével.

Az 1848–49. szabadságharc leverése és az azt követő megtorlás, majd önkényuralom megszakította a pataki főiskola működését. 1849-ben ugyan megkísérelték az oktatás folytatását, de amikor 1851-ben parancs jött Bécsből, hogy tanítani csak a birodalmi alkotmányt lehet és azt is csak német nyelven, a tanárok abbahagyták előadásukat. Az egyházközség ezt tudomásul vette és a jogakadémia tíz évre elnémult.

Az 1867-es kiegyezéshez vezető politikai változások a pataki jogakadémiába is új életet leheltek. Az 1861. évi Országbírói Értekezlet visszaállította a magyar jogrendet, ami elkerülhetetlenné tette a jogi oktatás felújítását és korszerűsítését. Az 1861. évi egyházkerületi ülés megállapította a jogakadémia új tantervét, új jogtanárokat iktatott be. Új tantárgyak jelennek meg a főiskolán – magyar alkotmány és jogtörténet, törvényszéki orvostan stb. – a jogtanárok száma erő-

teljesen növekszik. A 70-es években a jogakadémia oktatási rendje már igen erősen közelít az egyetemi szinthez.

A pataki jogakadémia teljes kifejlődése és virágkora 1875 és 1914 közé esik. Az 1874-ben kiadott kultuszminisztériumi rendelkezések nyomán a főiskola 8 jogtanárral működő, 4 éves képzést nyújtó, az egyetemi jogi fakultással egyenlő szervezetű jog- és államtudományi karrá válik, azzal a különbséggel, hogy nem adhat jogi diplomát és magántanári habilitációt.

A XIX. század utolsó évtizedei a rendkívül dinamikus társadalmi fejlődés időszaka Magyarországon. Az önálló magyar államiség, a jogállami elveken alapuló jogrend kiépítésének feladata vonzza a feltörekvő társadalmi rétegek fiatalóságát az egyetemekre és az egyházi jogakadémiákra. Szemben az egyetem joghallgatóinak rendkívül gyors számszerű növekedésével Patakon a hallgatók létszáma nem igen emelkedik, évente 60 és 100 között ingadozik, azonban az oktatás színvonala miatt a sárospataki jogakadémiának híre-neve van az országban. Kiváló jogtanárok oktatják a hallgatókat a kulturált, emberléptékű kisvárosi viszonyok között, ahol bensőséges emberi kapcsolatok jellemzik a tanárok és a hallgatók viszonyát. A Bodrog-parti Athént – ahogy már korábban is nevezték Patakot – a más nemzetiségeket, felekezeteket és kultúrákat megbeccsülő, tiszta nemzeti érzés, a protestáns elkötelezettség és a tudományok művelésének szellemisége lengi át. Ahogyan ezt Szánthó Gyula kifejezte tanártársáról, Ballagi Gézáról írt emlékbeszédében: A sárospataki főiskola hagyományos szelleme, ... azonos a valódi protestantizmus szellemével... (amely) ... a hazaszereget, Istenfélelem, a szabadság, egyenlőség és testvériség foglalatát.”

Ebben a légkörben teljesül ki Finkey Ferenc, a pataki diák élete és válik a kor egyik meghatározó jelentőségű jogtudósává. 1893-ban az előljáróság helyettes jogtanárral állította be Nemes Ferenc tantárgyainak – büntetőjog, közjog, közigazgatási jog – ellátására, majd egy év után rendes jogtanárrá választotta. Később, a tanrend átrendezése folytán – a közjogi tárgyak helyett a büntetőjog mellett – a jogbölcsezet tárgyát adta elő.

Finkey Ferenc a kor dinamikus fejlődési viszonyai között is viszonylag rövid idő alatt bámulatos tudományos pályát futott be. A századforduló nagy tudományos egyéniségei közül is kiemelkedik tudományos munkásságával, munkáinak korát meghaladó kisugárzó hatásával. Könyveinek száma több mint 20, egyéb publikációnak pontos számbavétele még várat magára. Munkáinak részletes ismertetésére itt és most sem idő, sem lehetőség nincs. Nem mellőzhető azonban tudományos munkássága főbb állomásainak, súlyponti kérdéseinek áttekintése.

Munkásságának súlypontja kétségtelenül a büntetőjog-tudomány, annak mindhárom ága. Mégis első, nagy figyelmet felkeltő könyvét a jogfilozófia körében írta. 1908-ban jelent meg „A tételes jog alapelvei és

vezéreszméi” című könyve, melyet a Tudományos Akadémia Kautz Gyula díjjal jutalmazott és amely feltehetőleg alapja volt annak, hogy az Akadémia levelező taggá választotta. Az impozáns terjedelmű könyv felöleli a jogfilozófiai gondolkodás fejlődését az ókori keleti népek, illetve az antik görög-római világ filozófiai tanításától kezdve a keresztény és a természetjogi tanításokon keresztül a század elején jelentős szociológiai, szocialista, majd újabb természetjogi és lélektani irányzatokig. Egész életművére jellemző tudományos gondolkodását már itt megalapozza, melynek egyik alapelve: kerülendők a végletek. Egyaránt elutasítja az ész vagy természetjog spekulatív túlzásait és a szociológiai felfogás egyoldalúságát. Ő magát az ún. ideál-reális jogbölcsezeti irány hívének vallja és meggyőződéssel hirdeti, hogy a jog filozófiáját a jog alapelveinek és vezéreszméinek ismerete alapján, az egyetemes fejlődési elméletre támaszkodva, az összehasonlító jogtörténeti és lélektani módszerrel kell és lehet megismerni. Tulajdonképpen ehhez a XIX. században kialakult, a társadalmi fejlődésben és az ember morális értékében és fejlődőképességében bízó, pozitívista módszertani felfogáshoz tartja magát a büntetőjog-tudományok művelése során is.

Tudományos munkásságának súlypontja kétségtelenül a büntetőjog. Figyelme arányosan oszlik meg a büntető anyagi jog és a büntető eljárásjog között, mert világosan látja, hogy az anyagi jog etikailag megalapozott szabályait a büntető eljárás kelti életre. Tudományos teljesítményének méretei lenyűgözőek. A büntető eljárásjogból írt tankönyve 1899-ben jelenik meg és három további kiadást ért meg (1903, 1907, 1916). A Magyar büntetőjog tankönyve 1902-ben jelenik meg, majd még négy kiadásban (1905, 1908, 1914, 1922). Tankönyveiből nemzedékek tanultak minden egyetemen, akkor is, amikor ő már kényszerűen megvált a katedrától.

Tankönyvei, anyagi és eljárásjogi felfogása új korszakot jelentett a magyar tudományosságban. Modern rendszeralkotó, aki európai kitekintéssel a korabeli legmodernebb felfogást magáévá téve hirdette a humanista büntetési rendszer és a liberális, egyéni szabadságelvekre épülő büntető-igazságszolgáltatás elveit és gyakorlati követelményeit. Mindkét tárgyból írt tankönyvei nem egyszerűen a joganyag kommentárszerű leírása és ismertetése, hanem tudományos rendszerben való feldolgozása. Elméleti alapállását illetően az ún. közvetítő irányzat követője, akinek nézetei a büntetőjogi dogmatika területén K. Bindinghez, büntetéstani felfogása pedig F. Liszthez állnak a legközelebb.

Tankönyvei mellett szakirodalmi munkássága lenyűgözően gazdag és sokrétű, felöleli a büntetőjog csaknem valamennyi részkerdését. Elvi jelentőségű tanulmányai, mint például a bűnösség kérdéseiről, a motívumok tanáról, a jogellenességről vagy a bűnhalmazatról írt értekezései máig érezhető hatást gyakoroltak a bírói gyakorlatra és a büntetőjogi gondolkodásra.

Tudományos munkáival, közéleti tevékenységével a jogalkotásra is jelentős hatást gyakorolt. Önálló javaslatokat készített több törvényhez, ezek közül kiemelkedik javaslata a büntetőjogi rehabilitációhoz.

Hatására jellemző, hogy a nézetei legújabbkori tudományos életünkől sem tűntek el. Egy rövid időközlet számíthatva, a 60-as évektől kezdve a megújuló magyar tudományos életben Finkey Ferenc ismét jelen van. Az utóbbi három évtizedben nem ismerek olyan jelentősebb büntetőjog-tudományi munkát, amelyben ne hivatkoznának műveire. Igaz, a tételes jog változásai folytán tankönyvei ma már eszmétörténelmi jelentőségűek, de elméleti felfogása, büntetőjogi dogmatikai tételei ma is meghatározó összetevői jogászai gondolkodásunknak.

Finkey Ferenc tudományos habitusára jellemző, hogy mennyire érzékenyen reagált kora társadalmi és tudományos problémáira. A századforduló idején már világossá vált, hogy az 1878-ban megalkotott és Európa szerte elismert magyar büntetőtörvénykönyv, az alkotójáról elnevezett Csemegi-kódex a társadalmi változások folytán két területen is súlyos hiányosságokban szenved. Az egyik a fiatalok büntetőjogi kezelésének kérdésköre, a másik a börtönügy. 1910-ben részt véve a Washingtonban rendezett nemzetközi kongresszuson alkalma volt tanulmányozni az amerikai intézményeket. Ennek nyomán születtek meg nagy figyelmet kiváltó írásai a fiatalok bíróságának és javítóintézeteinek működéséről az észak-amerikai Egyesült Államokban és Európában. (A fiatalok büntetőjoga Észak-Amerikában, 1913., A fiatalok bírósága Észak-Amerikában és Európában, Az észak-amerikai Reformatory tanulságai, 1914.) Később, a 30-as években is nagy figyelemmel kísérte a hazai fiatalok bíróságának tevékenységét és nem szűnt meg hirdetni a fiatalok bűnelkövetők pedagógia tartalmú humanista szellemű kezelését. Irodalmi és közéleti tevékenységével újabb lendületet adott a fiatalok utógondozás ügyének. Nem véletlen, hogy 1942-ben az igazságügyi miniszter őt kérte fel a Fiatalok Budapesti Felügyelő Hatósága elnökének a hatósági munka átszervezésére és irányítására.

Finkey Ferenc figyelme a büntető-jogtudomány elméleti és dogmatikai kérdéseiről törvényszerűen fordul már a század elején a büntetőjogi szankciórendszer és a börtönügy reformkérdései felé. Erről tanúskodik 1904-ben kiadott munkája: „A börtönügy jelen állapota és reformkérdései.” Később, a harmincas években egymásután jelennek meg új irányt mutató könyvei a börtönügy körében, úgymint: „Büntetéstani problémák, Bp. 1933.”, „A XX. század büntetési rendszerének reformkérdései, Bp. 1935.” Ezzel veszi kezdetét hazánkban a büntetéstani és a büntetés-végrehajtási jog tudományának kialakulása. Büntetéstani nézeteinek középpontjában a társadalom védelme és az etikai alapozású nevelés eszméje áll. Felismeri: a megtorlásra alapozott büntetőjogi rendszerek felett az idő eljárt, a humánus és racionális büntetési rendszer kialakítását feltétlenül össze kell kötni a társadalom se-

gítségével, az elítéltek reszocializálását elősegítő szociálpolitikai intézkedésekkel. Elméleti útmutatása, gyakorlati javaslatai a börtönügy korszerűsítésére és humanizálására máig érvényesek.

Finkey Ferenc életművének teljes körű értékelésére e szűkre szabott írás keretei között nem vállalkozhatom. Erre tesz kísérletet több tudományág jeles képviselőinek bevonásával a Sárospatakon, ez év október 13-án megrendezendő tudományos konferencia. Nem fejezhetem be azonban tisztelgésemet Finkey Ferenc emléke előtt anélkül, hogy fel ne hívjam a figyelmet máig kiadatlan munkáira.

A kéziratokra néhány évvel ezelőtt a pataki református könyvtárban bukkantam rá, amikor a Miskolci Egyetemre kerülve elhatároztam az általam régóta tisztelt jogtudós életművének feltárását és tudományos szellemiségének hasznosítását az újonnan létesített jogi karon.⁹ Reményeimben nem is csalatkoztam. Azzal, hogy nyugdíjazását kérte és 1940-ben nyugdíjba vonult, Finkey Ferenc nem tette le a tollat a kezéből. Viszszatérve szeretett szülővárosába, visszatért első szerelméhez: a sárospataki jogakadémiához. Valószínűleg már Budapesten dolgozott a kéziratot, amit itt fejezett be – a datálás kissé bizonytalan: 1943. november 15. Címe: A sárospataki református jogakadémia története 1793–1923. A kb. 15 íves munkában feldolgozta az Akadémia 130 éves történetét, részletesen bemutatva az oktatás menetét, a tanrend változásait, a pataki protestáns szellemiséget, a joghallgatók életét a kezdetektől 1923-ig, a jogakadémia „szünetelésének” kimondásáig. Kéziratának különös varázsa az a nagy tisztelet és szeretet, ahogyan bemutatja a jogakadémia nagy tanáregyéniségeit, Kövi Sándort, Emödy Dánielt, Ballagi Gézárt és másokat, nem feledkezve meg a Tiszán inneni református egyházkerület világi főgondnokairól és egyházi előjáróiról. Írásával emléket állít nem csak a főiskolának és végzett diákjainak, hanem mindenekelőtt annak az áldozatos munkának, amellyel a református egyház a magyar kultúrát, a hazai közoktatást és nem utolsósorban a hazai jogászképzést szolgálta.

A másik kézirat jelentősége sem kisebb. 1948. március idusán zárta le „A magyar büntetőper-jogi tudomány három százados fejlődéstörténete 1619–1914.” című munkáját, amely 15 ív terjedelemben mintaszerű tudományos apparátussal dolgozza fel a magyar büntetőjogi gondolkodás fejlődésének ezt a korszakát. A munka középpontjában nem annyira a magyar jog fejlődése, mint inkább a tudományos gondolkodás fejlődésének részletes, a jogtudósok életét és munkásságát is bemutató feldolgozása áll. Hiánypótló, tudománytörténelmi jelentőségű mű, amelyhez hasonló sem korábban, sem az elmúlt évtizedekben nem jelent meg.

Évek óta fájó szívvel nézegetem e két kéziratot és kérdezem magamtól: még meddig kell ezeknek a hiánypótló műveknek a könyvtárban porosodniuk, ahelyett, hogy a magyar jogi kultúrát gazdagítanák. Ezt az alkalmat ragadom meg, hogy felszólítsam a tudományos közélet képviselőit: keressük együtt annak mód-

ját, hogy Finkey Ferenc két legutolsó munkája elnyerje méltó helyét a magyar büntetőjog-tudomány alkotásai között!

Külön tanulmányt érdemelne Finkey Ferenc jogtanári tevékenységének, oktatási, oktató szervezési tevékenységének, tapasztalatainak és javaslatainak összegzése. Röviden itt csak hangsúlyozni kívánom pozsonyi egyetemi tanári korszakából származó, a bűnügyi tudományok oktatására vonatkozó elképzeléseinek, javaslatainak jelentőségét: a század elején, korát megelőző reformot hirdet a jogi oktatás gyakorlatiasabbá tételére, illetve a büntetőjogi szakképzés megreformálására.¹⁰ Az utóbbi körben a tételes jog dogmatikájának oktatása mellett azonos jelentőséget tulajdonít – a tanrendi óraszámokat illetően is! – a kriminológia, a kriminalisztika, a büntetéstan (börtönügy, patronázs, utógondozás) gyakorlatias oktatásának. Egészében a bűnügyi tudományok komplexitása lebegett a szeme előtt és egy olyan típusú magas elméleti színvonalú, de gyakorlati orientáltságú jogászsképzés, amelynek kialakítására még évtizedekig kellett várakozni. Jóleső érzéssel állapíthatom meg, hogy a büntetőjogi szakképzés területén a Miskolci Egyetem bűnügyi tudományok tanszékének törekvései, oktatási gyakorlata és tudományos profilja a kezdettől fogva összecsengtek Finkey Ferenc századeleji elképzeléseivel.

Jelen alkalommal Finkey Ferenc születésének 125., koronaügyészi kinevezésének 60. évfordulójára emlékezünk. Finkey Ferenc korának viszonyai között kivé-

telesen gazdag életpályát futott be, igazi alkotó egyéniség volt, tudós a szó legjobb értelmében, aki már életében bevonult a magyar jogtudomány legnagyobb alakjai közé. Kortársai még életében emlékkönyvvel tisztelegtek tudományos munkássága előtt.¹¹

Tankönyveiből nemcsak a joghallgató ifjúság tanult, azok ott álltak minden bíró és ügyész asztalán. Buza László szavait idézve: Finkey az egész országnak valóságos magister juris criminalis-a lett.¹² Élete és munkássága, egyetemi oktatási és tudományos tevékenysége méltán tarthat számot a megújuló magyar jogállamiságot építő büntetőjogtudomány művelői és a gyakorlati jogéletben tevékenykedő jogászok tiszteletére. Emléke és munkássága az elmúlt évtizedek során is – ha szűkebb körben is – közöttünk élt.

Emlékét akkor őrizzük meg igazán, ha életét, tudományos munkásságát a maga teljességében a mai jogász nemzedékek elé tárjuk, ha tudományos munkásságának maradandó elemeit beépítjük a megújuló magyar jogállamiságot szolgáló jogászsképzés rendszerébe, hogy az őt vezérlő magasztos eszmék: az egyéni szabadság tisztelete, a felekezeti, nemzeti, és nemzetiségi tolerancia, a humanus büntető igazságszolgáltatás elvei minél teljesebben érvényesüljenek jogéletünkben.

E gondolatok jegyében hajtom meg fejem Finkey Ferenc, a humanista jogtudós emléke előtt, annak biztos tudatában, hogy munkásságának maradandó eredményei tovább élnek a magyar tudományos életben, az újabb jogászgenerációk gondolkodásában.

Jegyzetek

¹⁰ Finkey Ferenc születése 125., koronaügyészi kinevezése 60. évfordulója alkalmából 1995. június 23-án a Sárospataki Református Kollégiumban elhangzott emlékbeszéd átdolgozott szövege.

¹¹ Életrajzi adatait ld. Finkey Ferenc: A sárospataki református jogakadémia története 1793–1923. Kézirat Kődöböcz József: Finkey Ferenc élete és munkássága. Felsőmagyarországi Kiadó, Miskolc-Sárospatak, 1995. 9–27. p.

¹² Kődöböcz József: im.

³ Erről maga Finkey így írt: „A jogegyenlőség az emberi és polgári jogok, a vallási és politikai szabadság, a demokratizmus, az igazi alkotmányos eszmék felelevenítése, kialakítása vagy megteremtése által a protestantizmus óriási szolgálatot tett az emberiségnek, a haladás és a művelődés ügyének ... az emberi vagy polgári jogok egyenlősége, a politikai szabadság, a demokratikus államfelfogás, az államhatalom alkotmányos gyakorlása, az abszolútizmustól, a reakciótól való irtózás, polgári és politikai jogaihoz való törhetetlen ragaszkodás ... a protestantizmus elvei és vezéreszméi.” Finkey Ferenc: Mit köszönhet a jog és a politika a reformációnak? Sárospataki Lapok. 1903. 1145. p.

⁴ Az újkori irodalomból ld.: A Sárospataki Református Kollégium története. Tanulmányok alapításának 490. évfordulójára. Bp., 1991.; Finkey Ferenc: A sárospataki református jogakadémia története 1793–1923. Kézirat. 1945.; Tóth Albert: A Sárospataki Református Kollégium Jogakadémiájának története 1793–1923. Kézirat. Tiszaluc, 1983.

⁵ Vö.: Györgyi Kálmán: Jogi oktatás. in: Állam- és Jogtudományi Enciklopédia. Bp., 1980. I. k. 888–908. p.

⁶ A sárospataki jogakadémia történetének kutatása még ma sem tekinthető lezártnak. A kutatók véleménye megoszlik a történeli pe-

riodizációt illetően is. Finkey Ferenc a jogakadémia történetét három korszakra, nevezetesen a nagy tanári egyéniségekről elnevezett Kövy-korszakra, Emödy-korszakra és Ballagi-Szánthó-korszakra osztotta, míg egy későbbi kutató, Tóth Albert csak két szakaszról, a kezdetektől 1861-ig, majd ez után következő fejlődési szakaszról ír. Általában indokolt nagyobb figyelmet szentelni a jogakadémiák oktatási és tudományos tevékenységének, a magyar jogi felsőoktatás és tudományos gondolkodás fejlődésében betöltött szerepüknek.

⁷ Tóth Albert kutatásai szerint a pataki jogakadémia hatása a 19. század első felében Erdély és Horvátország kivételével az egész országra kiterjedt. Tóth Albert: i. m. 1. sz. függelék. Tóth Albert: Szemere Bertalan sárospataki éve. in: Ruzsoly József (szerk.): Szemere Bertalan és kora. Miskolc, 1991. 19. p.

⁸ A joghallgatók felekezeti megoszlása – Tóth Albert szerint – ebben az időszakban a következő: református 66 %; evangélikus 22 %; görögkeleti (szerb) 11,4 %; római katolikus 0,4 %; zsidó 0,2 %. Tóth Albert: Szemere Bertalan i. m. 20. p.

⁹ Ezúton mondok köszönetet Szentimrei Mihálynak, a Nagykönyvtár igazgatójának és a könyvtár munkatársainak megértő segítségükért, mellyel lehetővé tették Finkey Ferenc irodalmi hagyatékának feltárását és a két kézirat gondos leíratását.

¹⁰ Finkey Ferenc: A jogtanítás módszerének reformja és a gyakorlati joganyag-gyűjtemények. Pozsony, 1917.

¹¹ rk Albert (szerk.): Büntetőjog dolgozatok. Finkey Ferenc irodalmi munkássága négy évtizedes fordulójának emlékére. Pécs, 1936.

¹² Buza László beszéde Finkey Ferenc temetésén. in: Kődöböcz József: im. 143.p.

